

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויצא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רמח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

718.473.3924

דוא"ל: oh@chasidus.net

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237

718.628.6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור מה שלא נאמר הלשון "ויצא יעקב" גם בסוף פרשת תולדות, דלגבי העיסוק בעניניו הגשמיים (פדן ארם) נשאר יעקב בבאר שבע דבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, ורק בבניית בית בישראל (חרן) השקיע את כל עצמיותו.

(ע"פ שיחת ש"פ ויצא תשכ"ה – נדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ה)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר ההשכל הנלמד מהליכת יעקב לחרן.
(ע"פ לקוטי שיחות ח"א ע' 60 ואילך)

קב חומטין / ביאור הדין ד"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" בדרך הדרוש והפנימיות.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ב ע' 176 ואילך)

חידושי סוגיות

ביוצא מא"י לקראת אביו ואמו – יקשה בדברי הרמב"ם דהותרה יציאה מא"י לג' דברים מעובדא דר' אסי, ויקדים סתירה בדברי חז"ל בפרשתנו גבי יציאה מא"י / יסיק דבמקום שיוצאין ע"מ ללות הנכנס לא חשיב יציאה מעיקרא ואי"צ אפי' להיתר יציאה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כה עמ' 150 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

פתגמים וביאורים בענין תפקידו של החסיד לדאוג להסוכבים אותו – 'חסיד יוצר סביבה', דבאם לאו, חסר בעבודתו עצמו.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

”יציאת” יעקב – מחרון דוקא

ביאור מה שלא נאמר הלשון ”ויצא יעקב” גם בסוף פרשת תולדות, דלגבי העיסוק בעניניו הגשמיים (פדן ארס) נשאר יעקב בבאר שבע דבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, ורק בבניית בית בישראל (חרון) השקיע את כל עצמיותו

א. בריש פרשתנו: ”ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה”. ומפרש רש”י: ”לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה”, ולמה הזכיר יציאתו; אלא, מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה”. [ומסיים: ”וכן וּתְצֵא מִן הַמְּקוֹם הָאֵמֹר בְּנַעֲמֵי וְרוֹת”].

ובגור אריה הקשה, דלכאורה היה להכתוב להקדים ”יציאה” זו לעיל בס”פ תולדות, שם מסופר ”וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארס” (כח, ז) – ומיד על אתר היה הכתוב צריך להזכיר את ”יציאתו” של יעקב מבאר שבע ש”עושה רושם”!

ב. ויש לבאר בזה, על פי סיפור הגמרא (בבא בתרא ח, ב) על רב שמואל בר שילת, שהיה מלמד תינוקות; וכשמצאו רב עוסק בגינתו, אמר לו רב שמואל בר שילת שגם בזמן זה שהוא עוסק בגינתו הרי הוא אינו מסיח דעתו מתלמידיו ו”דעתאי עלויהו”.

ולפי זה מובן בעניננו:

בפ' תולדות, כאשר מסופר על כך שיעקב שמע לאביו ולאמו והלך לפדן ארם, לא נאמרה בו לשון "יציאה" מבאר שבע – כי הליכת יעקב אינה מכריחה שיהיה "ויצא יעקב – בפנימיותו – מבאר שבע", אלא גם בעת הליכתו יכול להיות "דעתאי עלויהו". וידוע מאמר הבעש"ט: "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא כולו", כך שגם כאשר יעקב הולך לפדן ארם, כיון שבמחשבתו וברצונו הוא נמצא עדיין בבאר שבע, מקומם של אביו יצחק ואמו רבקה, לכן לא נאמרה בו לשון "יציאה".

ג. אולם לפי זה – שבפ' תולדות לא נאמרה לשון "יציאה", כיון שגם כאשר הלך יעקב לפדן ארם, עדיין "נשאר" בבאר שבע מצד פנימיותו ומחשבתו – יהיה קשה לאידך גיסא: למה בפרשתנו כן נאמרה לשון "יציאה"?

ויש לבאר, על פי השינוי בלשון הכתוב: בפ' תולדות נאמר "וילך פדנה ארם", ואילו בפרשתנו נאמר "וילך חרנה".

וההבדל בזה הוא: חרן הוא שם העיר ששם היה לבן, ואילו "פדן ארם" מתייחס לשטח הכללי, לא רק העיר שבה דרים אלא גם ל"שדה ארם" (ל' הכתוב – הושע יב, יג. והובא בפרש"י בפ' תולדות, כ בביאור השם "פדן ארם").

ושני שמות אלה מתאימים הם לשני הענינים שבהם היה יעקב עסוק בהיותו בבית לבן: יעקב הקים שם את ביתו ומשפחתו, נשא לנשים את לאה ורחל והעמיד את שבטי י"ה – ודבר זה נעשה כמובן (לא במקום פרוץ, בשדה, אלא) בבית שנמצא בתוך העיר "חרן"; וכמו כן היה יעקב עסוק ברעיית צאן לבן, ודבר זה נעשה בשדה, ב"פדן ארם".

והנה, אין צריך לומר שאצל יעקב גם העסק בצאן לבן היה בבחינת עבודת ה', שכן הוא המשיך קדושה וכו' גם בענינים הגשמיים שבהם התעסק (וכמבאר בספרים בארוכה). אבל סוף סוף, כיון שמדובר בענינים גשמיים הרי יעקב לא היה צריך להשקיע בזה את כל פנימיותו ודעתו, אלא רק את חיצוניות כוחותיו.

ולכן, בפ' תולדות כאשר נאמר "וילך פדנה ארם", לא נזכרה לשון "יציאה" – כי בשביל העבודה בצאן לבן שהיתה ב"פדן ארם", בשדה, לא הוצרך יעקב "לצאת" בפנימיותו ודעתו מבאר שבע, אלא יכול היה לעשות זאת באופן של "דעתאי עלויהו". רק חיצוניות כוחותיו השקיע בעסקי הצאן והרכוש, ובפנימיותו "נשאר" עדיין במקומו שבבאר שבע;

אמנם בפרשתנו כאשר נאמר "וילך חרנה", היינו, שמדובר על זה שיעקב העמיד את ביתו ומשפחתו, "מטתו שלימה", שזה נעשה בתוך העיר חרן – הנה לצורך ענין זה מוכרח היה יעקב "לצאת" מבאר שבע גם בפנימיותו, שכן כיון שהעמדת בית בישראל דורשת כחות פנימיים ועצמיים, נדרש האדם להשקיע בזה את כל כולו ואינו יכול להישאר "מחובר" לענין אחר בשעת מעשה. ולכן בענין זה נאמר "ויצא יעקב מבאר שבע".

לקראת שבת

ז

ד. ויש להוסיף ולבאר, מדוע באמת בפ' תולדות (נזכרה רק הליכתו של יעקב ל"פדן ארם", ולכן) לא נאמרה לשון "יציאה" ביחס ליעקב:

בפ' תולדות התורה מספרת על הליכתו של יעקב כפי שהיא באה בהמשך לשליחותו של יצחק אביו, וכן על כך שעשו ראה והתבונן בהליכה זו.

ובכן, כפי שעשו רואה את הליכתו של יעקב, הרי הוא רואה רק את החיצוניות שבדבר – "וילך פדנה ארם", ותו לא; וגם מצד יצחק, ששלח את יעקב – הנה אף שיצחק אמר ליעקב "וקח לך משם אשה", שהליכתו היא כרצון המשלח גם בפנימיות – "וקח לך משם אשה", הרי מה שיצחק ראה הוא רק הליכת הגוף והחיצוניות, ולכן גם בהכתוב לא נאמרה לשון "יציאה" המתייחס לגוף גם בפנימיות.

דוקא בפרשתנו, כאשר מסופר על הליכת יעקב כפי שהיא מצד יעקב עצמו, והרי יעקב עצמו יודע את האמת שהליכתו היא לא רק בחיצוניות אלא גם בפנימיות, שלכן צריך "לצאת" לגמרי מבאר שבע, גם מצד פנימיותו ומחשבתו - לכן נאמר "ויצא יעקב".

איפה הי' יצחק כשקיפל הקב"ה את א"י

הארץ אשר אתה שוכב עלי'
קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו,
רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו
כד' אמות
(כה, יג. רש"י)

במענה על שאלתך: באם קיפל הקב"ה כל
ארץ ישראל תחת יעקב, איפה הי' אז יצחק?

התשובה פשוטה, הרי כתוב לפני זה
"ויחלום", שכל זה הי' בחלום, ונמצא שגם
זה שקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל לא התרחש
בפועל ממש (וראה ג"כ חזקוני כאן "כ"ז הראה לו
הקב"ה בחלום כגון ענינו של סולם").
(ע"פ מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע לילד - אנ"ק ח"י"ד הישיא)

איך נשא יעקב ב' אחיות?

ידועה הקושיא, הרי קיימו האבות כל
התורה כולה עד שלא ניתנה, וא"כ איך הי'
מותר ליעקב לישא ב' אחיות, דלכאוי' עבר
בזה על הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח"
(אחרי יח, יח). ובספרים תירצו בכמה אופנים.

וי"ל בזה ע"ד הפשט, דהנה זה פשוט
שלפני מתן תורה היו האבות צריכים לקיים
את שבע המצוות שנתחייבו בהן בני נח, אף
אם עי"ז יעברו על א' ממצוות התורה. דהרי

בשבע המצוות היו מחוייבים כבר מדינא,
ומצוות התורה קבלו על עצמם רק כהידור
וחומרא, ומעיקר הדין היו פטורים מהם.

ויתירה מזו: גם הדינים והסייגים שקבלו
על עצמם בני נח מצ"ע, היו מחוייבים בהם
מדינא, וכמו שמצינו שנענש יעקב על שלא
קיים מצות כבוד אב ואם אף שאינה משבע
המצוות (ראה רש"י ס"פ תולדות. וישב לו, לד).
וא"כ גם חיובים שקבלו על עצמם בני נח
מצ"ע, כיון שנתחייבו בהם מדינא, היו
חמורים יותר ממצוות התורה שקבלו על
עצמם רק כמה יחידים.

והנה מצינו שגם לפני מתן תורה קבלו
על עצמם בני נח לזוהר שלא לרמות איש את
רעהו, וכמו שמצינו שלבן טען ליעקב "ולמה
רמיתני" (פרשתנו כט, כה), ונמצא שבאיסור
רמי' נתחייבו כבר האבות מדינא.

ועפ"ז י"ל שמכיון שיעקב הבטיח לרחל
שישאנה, ועד שמסר לה הסימנים וכו' (ראה
רש"י פרשתנו כט, כה), הנה אם לא הי' נושא את
רחל לאשה הי' עובר על איסור רמי' שקבלו
על עצמם בני נח, ומכיון שלפני מתן תורה הי'
איסור זה חמור יותר מאיסורי התורה, נדחתה
הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח" מפני
איסור רמי'. וק"ל.

[נעיין בלקו"ש ח"ה שיחה א' לפ' ויגש, עמ' 228
ואילך, ביאור ע"ז הנשא יעקב את בלהה וזלפה אף
שגם הן היו אחיות].

(נעיין בלקו"ש ח"ה עמ' 141 ואילך)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה

מוסר ההשכל הנלמד מהליכת יעקב לחרן

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה:

וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמַשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם
מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:

(פרשתנו כח, ריא)

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה יְהִיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי
עֲשֵׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ:

(שם, כב)

“כל מה שאירע לאבות סימן לבנים” (תנחומא לך-לך ט) – הליכתו זו של יעקב אבינו, מבית אביו בבאר שבע לחרן, חוזרת בכל איש ישראל בחייו הפרטיים, ושומה עליו לעיין בפרטי ההנהגה דישראל סבא וללמוד ממנו.

“באר שבע” הוא מקום מושבו של יצחק אבינו (ונקרא כך ע”ש השלום שנעשה בין אברהם אבינו לאבימלך, והבאר שנחפרה אחרי השלום עם אבימלך – וכללות עניינה הוא “שלום”) ואילו “חרן” הוא ע”ש “חרון אף של מקום” (רש”י ס”פ נח).

לקראת שבת

בתחילה, קודם שהיה צריך יעקב אבינו להעמיד י"ב שבטים שמהם כל בית ישראל – היה עליו להיות ב"באר שבע", מקום הקדושה. אך אחר כך היה צריך "לצאת" מבאר שבע ואחר כך משיבת שם ועבר וללכת לבנות את בית ישראל ב"חרן".

לפיכך הוקם בית ישראל דוקא בחרן ולא בבאר-שבע, לפי שדוקא כאשר ישנם נסיונות וקשיים בעבודת השי"ת – משם יקום בית ישראל. ומכאן מוסר-השכל לדורות: כשיש נסיונות וקשיים, ועומדים בכל תוקף בדרך הנכונה, בונים את "בית ישראל" ומקימים בית יהודי לתפארת וכרצון השי"ת.

אך סדר הדברים הוא:

בתחילה צריך להיות "ויפגע במקום": לכאורה, יעקב אבינו ידע שהוא צריך לנסוע לבית לבן אחי-אמו – היה עליו "להתכונן" ע"י לימוד שפת המקום ומנהגי והליכות המקום, להתלבש בלבושים של חרן וכו'. ותמורת זאת הדבר הראשון שעשה היה "ויפגע במקום" – תפילה!

כאשר אדם בונה בית חדש בישראל, יכול הוא לחשוב: עד עתה ישבתי ועסקתי בתפילה ובמצוות, אבל כעת הרי צריך לצאת ולהסתדר בעולם, וא"כ צריך ללמוד את דרכי העולם והנהגותיו – ומכאן "סימן לבנים" שלאו! הדבר היחידי שצריכים להתעסק עמו כהכנה לירידה לעולם הוא: "ויפגע במקום" – עבודת התפילה.

"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו": בעולם ישנם הרבה "חיות רעות", ואפילו שעוד לא הגיעו לחרן עצמה, כיון שיצא מבאר שבע ונמצא על הדרך לחרן – כבר יש להשמר מאותם "חיות רעות". ולכן יש להקיף את הראש באבנים לשמירה מאותם חיות.

דלכאורה אינו מובן: אם פחד יעקב אבינו מחיות רעות, מדוע הגין רק על ראשו ולא על שאר גופו?

אלא שמכאן עוד "סימן לבנים": העסק בענייני העולם צריך להיות רק עם הידיים ושאר האיברים – אבל הראש צריך להשאר מוגן וקשור רק ללימוד התורה הקדושה והעסק בעבודת הבורא. וזהו הפירוש בפסוק (תהילים קכח, ב): "יגיע כפיך כי תאכל" – ולא ראשך! כי הראש צריך להשאר קשור אך ורק בתורה ויראת שמים.

וכאשר הראש נמצא במקום הנכון, אזי גם הידיים תהיינה באופן ד"שמאל דוחה וימין מקרבת" וגם הרגליים תהיינה רצות לדבר מצוה, וגם כל שאר האיברים יעשו רצון השם.

וההגנה על הראש היא דוקא מ"אבני המקום": כאשר האדם מתנהג כאבן דומם, ומתנהג באופן ד"אם לא שויתי ודוממתי" ו"נפשי כעפר לכל תהיה", כעבד פשוט המקבל עול אדונו. כאותה אבן שאינה יכולה לזוז ממקומה אם אין אחרים מזיזים אותה – כך ההנהגה בצורה שכל רוחות שבעולם לא יזיזו אותו ממקומו, ורק יעשה את רצון הקב"ה – שהוא יכול להזיז אותו.

לקראת שבת

יא

והשכר על כל זה הוא: "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים" – לא כסף וזהב, ואפילו לא אבנים מן העיר, דוקא אבנים פשוטות שמצא יעקב אבינו בדרכו חרנה – הם יהיו "בית אלוקים". מכיון ש"וידר יעקב נדר", יעקב קישר אותם וחיברם עם רצון הקב"ה, ולכן הם נתעלו למעלה מעלה ונעשו בית אלוקים.

וכך, כאשר ישכיל האדם להתנהג בצורה כזו – ויראה אשר לא רק הסידור והחומש אשר בביתו יהיו קדושים ו"בית אלוקים" אלא גם כלי האכילה ושאר תשמישי הבית, והנהגתו גם בעת שאינו לומד ומתפלל, ואפילו בשעה שישן, אזי "זוה שער השמים" – הכל יהיה באמת ל"בית אלוקים" משכן קדוש לה' אלוקי ישראל.

ביאור הדין ד"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" בדרך הדרוש והפנימיות

אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם... כיצד מה שתוציא שדה זו מכור
לך, מה שיוציא אילן זה נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני, לא
קנה כלום וכן כל כיוצא בזה:

(הלכות מכירה להרמב"ם רפכ"ב)

מקנה אדם הגוף לפירותיו... ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם שהרי
הגוף מצוי ומקנה לפירות, הא למה זה דומה לשוכר בית או שדה
לחבירו שלא הקנה לו הגוף אלא הנאת הגוף:

(שם רפכ"ג)

חובת האדם בעולמו לעשות "קנין" ולהקנות את עצמו ואת כל אשר לו לאדון הכל,
שיהיה ניכר בגלוי לעין כל רואה אשר "לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" – וכל העולם
שייך לבוראו.

אלא, שבקנין זה יש "קנין הגוף" ו"קנין הפירות". דהחילוק ביניהם:

גוף – קאי על גוף האדם, נפשו, שכלו, הרגשות שלו ועד לכח המחשבה הדיבור
והמעשה שלו.

פירות – הם המחשבות, הדיבורים והמעשים שעושה האדם, וכמאמרם ז"ל (כ"ר פ"ל, ו)
"פירותיו של צדיק מצות ומעשים טובים". מכיון שהם "צומחים" ויוצאים מן האדם.

יכול היהודי להקנות את ה"פירות" שלו להקב"ה, דהיינו: לעשות שכל מעשיו, דיבוריו
ומחשבותיו יהיו אך ורק כרצון השי"ת, וכל כולם לא יהיו אלא לה' לבדו ולא יעבור זר
בתוכם ח"ו. וכדרישת ספר התניא-קדישא (רפ"ד, רפי"ב ועוד) בנוגע לבינוני: "לא עבר עבירה
מימיו ולא יעבור לעולם ולא נקרא עליו שם רשע אפילו שעה אחת ורגע אחד כל ימיו";

אבל את ה"גוף" – עצם השכל, הרגשות ושאר כחותיו, את זאת אי אפשר "להקנות"
להקב"ה. אין האדם שליט על מוחו לומר שאין בו אפשרות למחשבות, מידות רעות,
תאוות זרות ורצונות הקשורים לעולם. הן אמת אשר בכח האדם ובחבירתו להתגבר על
יצרו הרע ולא לתת לו לשלוט בו, ובנוגע למעשה בפועל להתנהג כצדיק – אך לבטל את
היצר הרע ו"להקנות" את עצם ה"גוף" – זאת אינו ביכולת!

לקראת שבת

יג

כל זאת באנשים כערכנו, המכונים בספר־התניא "בינונים". אמנם "צדיקים" עבודתם להקנות את גופם שיהיה אף הוא קדוש וקנוי לה'. וכאשר הם מקנים את הגוף, בדרך ממילא נקנים גם הפירות – ולא שייך אצלם מחשבות דיבורים ומעשים לא טובים ח"ו, ועד שאין להם כל תאוה לזה ג"כ (כמבואר בתניא פי"א).

[ולכן נקרא הצדיק "עבד ה'", כיון ש"גופו" קנוי לה' כעבד לאדונו, ובמילא "מה שקנה עבד קנה רבו" וכל ענייניו וחפציו קודש לה'].

וזהו "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם":

אדם כערכנו, שלא יכול להקנות את עצם ה"גוף" – לא יכול להקנות ג"כ את ה"פירות" של העתיד. דמאן יימר דגם בעתיד הנהגתו תהיה כדרוש, ומהיכי תיתי לו להקנות ולהכריז אשר גם על משך זמן הבא עליו יהיו ה"פירות" כרצון השם?

אלא זו היא עבודתו בקודש: להקנות לה' בכל רגע את הפירות של אותו הזמן, להשתדל כל הזמן במלחמה ויגיעה עצומה עם יצרו הרע וטבע נפשו הבהמית, שלא לעשות כרצונם ולהקנות לה' את הפירות דזמן הזה.

אבל "מקנה אדם הגוף לפירותיו":

על אף המבואר לעיל, אשר אין בכוח הבינוני להקנות את "גופו" לה'. אמנם זאת היא ביכולתו להקנות את ה"גוף לפירותיו". והוא, אשר הקב"ה נתן כח מיוחד, שהבינוני יכול לכפות גם את הרע שנמצא בתוך מוחו ובתוך ליבו, ולא רק את המחשבה דיבור ומעשה. וכמבואר בתניא (שם), שבשעת התפילה כאשר אהבת ה' בוערת בלב האדם – אזי הנפש הבהמית היא כמו בבחינת שינה אצלו. ומהרושם שנשאר מהתפילה יכול האדם לעורר אהבה זו בכל היום.

וזהו, שאף שלא מקנה את פירות העתיד עצמם – שזאת אינו יכול, מ"מ יכול להקנות "דקל לפירותיו", שבכחו להשפיע על נפשו שלא תבוא להתאוות תאוה (אף שהנפש הבהמית לא תתהפך כנ"ל).

והיה זרעך כעפר הארץ - ופרצת

והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה (כח, טו)

כשיגיעו זרעך עד עפר הארץ, אותה שעה 'ופרצת ימה וקדמה'. הי': 'מקימי מעפר דל' (שמות רבה פכ"ה, ח)

לפי פשוטו נראה, שלדברי המדרש, הפסוק "והי' זרעך כעפר הארץ", אינו חלק מהברכה, אלא אדרבה, שכאשר יגיעו בני ישראל למצב שפל כזה אז יחול הברכה של "ופרצת גו".

ויש לבאר על דרך החסידות, ש"והי' זרעך כעפר הארץ" אינו מרמז על ירידה כ"א אדרבה:

דהנה מבואר באור החיים הק' (פרשתנו כח, יד) דכל הפרשה ד"ויצא יעקב מבאר שבע גו" מרמזת לירידת הנשמה ממקור חוצבה להתלבש בתוך גוף גשמי וחומרי, שהיא "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא".

ומבואר בתורת החסידות, שירידה זו היא צורך עלי'. דווקא ע"י שהנשמה יורדת להתלבש בגוף ועוסקת עמו לבררו ולזככו, הנה עי"ז עולה הנשמה לדרגות עליונות יותר מכמו קודם ירידתה בגוף.

וזהו תוכן ברכתו של הקב"ה ליעקב, שדווקא "כשיגיעו זרעך לעפר הארץ", שתרד הנשמה ל"עפר הארץ", להעלות גם את הדרגות הכי תחתונות, הרי היא זוכה לברכת "ופרצת ימה וקדמה גו", שתעלה בלי גבול מעלות. ועד שתזכה ל"עלה הפורץ לפניהם"

שאי' במדרש (אגדת בראשית ספס"ג) "אמר הקב"ה . . יצא פרץ ראשון שהמשיח יוצא ממנו . . פרץ זה משיח שנאמר 'עלה הפורץ לפניהם'".

(עי"פ תורת מנחם הכ"ג עמ' 117 ואילך)

מלאכתו של הקב"ה

כי בכל כוחי עבדתי את אביכן (לא, ו)

כתב הרמב"ם בסוף הל' שכירות: "כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני, ולא יעכבנו, כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן . . וכן חייב לעבוד בכל כוחו, שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כח עבדתי את אביכן...".

נמצא, דזה ש"חייב לעבוד בכל כוחו" למדים מעבודת יעקב בבית לבן הארמי בחרן.

ויש לבאר זה בדרך החסידות:

אמרו חז"ל (אבות פ"ב מט"ז) "נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך", שבני ישראל הם ה"פועלים" שחייבים לעשות את "מלאכת בעה"ב" - הקב"ה.

והנה, אפשר שיעלה על הדעת ש"מלאכת בעה"ב" בעבודת השי"ת היא דווקא כשעוסקים בדברים נעלים, כגון תורה ותפלה, אך כשמתעסקים בענייני עוה"ז, אין זו מלאכתו של הקב"ה.

אור קדושתו ית', הנה עבודה כזו נקראת "מלאכתו" של הקב"ה, כי הרי זהו רצונו ית' שתתגלה שכינתו גם במקום כזה, וכמאמר חז"ל (תנחומא נשא טז, ובכ"מ. וראה תניא רפל"ו) "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

(ע"פ לקו"ש חכ"ה עמ' 147 ואילך)

וע"ז ההוראה, שלמדים דיני מלאכת פועל דווקא מעבודת יעקב אצל לבן, שלא היתה באוירה קדושה כבית מדרשו של שם ועבר וכיו"ב, כ"א בחרן, שהיתה "חרון אף של מקום", ואפי' מקום כזה העלה יעקב, ועשהו מכון לשבתו ית'.

וכמו"כ בעבודת בני ישראל, שכשמתעסקים בעניני עוה"ז, מקום ש"אין תחתון למטה ממנו" (לשון אדה"ז בתניא פרק ל"ו), ומעלים אותו להיות מקום אשר בו יתגלה

חידושי סוגיות

ביוצא מא"י לקראת אביו או אמו

יקשה בדברי הרמב"ם דהותרה יציאה מא"י לג' דברים מעובדא דר' אסי, ויקדים סתירה בדברי חז"ל בפרשתנו גבי יציאה מא"י / יסיק דבמקום שיוצאין ע"מ ללות הנכנס לא חשיב יציאה מעיקרא ואי"צ אפי' להיתר יציאה

"ויפגעו בו מלאכי אלקים"; "מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ"
(פרשתנו לב, ב. ובפרש"י)

יקשה בדברי הרמב"ם דהותרה יציאה מא"י לג' דברים מעובדא דר' אסי,
ויקדים סתירה בדברי חז"ל בפרשתנו גבי יציאה מא"י

כ' הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ט): "אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ". ומשמע, דבשום פנים ליכא דרך אחרת שיותר לצאת לחו"ל לכד מג' דברים הנ"ל.

ולכאורה קשה, דמצינו להדיא בש"ס (קידושין לא, ב)¹ "מעשה רב" בעובדא דרב אסי שיצא לחו"ל לקראת אמו, וכ' ע"ז מפורש במאירי (קידושין שם), ד"מותר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לקראת אביו או לקראת אמו וכן לשאר מיני כבוד".

1) וראה גם ירושלמי ברכות פ"ג ה"א. שביעית שם ד"ה נתרצית. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך א"י ע' רכד. וש"נ.

1) וראה גם ירושלמי ברכות פ"ג ה"א. שביעית שם ד"ה נתרצית. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך א"י ע' רכד. וש"נ.

ונראה לתווכך דברי המאירי עם לשון הרמב"ם דאין היתר יציאה מלבד בג' דברים הנ"ל², ע"פ מה שמצינו בפרש"י בפרשתנו, כמשי"ת להן ב' גדרים כלליים ביוצא מא"י.

הנה, בסוף פרשתנו (לב, ב) נזכר בכתוב גבי ביאת יעקב לארץ "ויפגעו בו מלאכי אלקים", ודרשו ע"ז בחז"ל (ראה תנחומא (ותנחומא באבער) וישלח ג. תנחומא באבער וישב ב. וראה גם מדרש לקח טוב עה"פ), והביאו רש"י על הכ', שהיו אלו "מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ". ומפשטות ל' חז"ל נראה דהמקום שבאו לקראתו הי' בחו"ל³, עוד קודם שנכנס לא"י.

ולפום ריהטא מצינו בזה סתירה בחז"ל, דעל הכתוב "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" גבי יציאת יעקב מא"י דריש פרשתנו (כה, יב), איתא ברז"ל (ב"ר פס"ח, יב⁴): "מלאכים שהם מלוין את האדם בארץ ישראל אין מלוין אותו בחוצה לארץ". וברש"י על הכתוב הנ"ל נתפרש עוד יותר: "מלאכים שליוהו בארץ אין יוצאין חוצה לארץ, ועלו בקריע וירדו מלאכי חו"ל ללותו"⁵. ועפ"ז תימה, אמאי בשוכו לא"י מצינו להדיא שיצאו מלאכי א"י לחו"ל ע"מ ללותו בכניסתו, כדלעיל.

והעיר שברמב"ן כאן מעתיק לשון רש"י שבד"ה ויפגעו "מלאכי ארץ ישראל יצאו לקראתו" ובלי התיבות "ללותו לארץ". ועד"ז בד"ה מחנים "יצאו לקראתו". וכ"ה בדפוס שני דפרש"י – בכ"ה ד"ה דפרש"י. אבל בדפוסים הנפוצים, וכן בדפוס ראשון וכר"כ כת"י רש"י (שתח"י) הוא ככפנים. אלא שבכמה כת"י בד"ה ויפגעו "באו ללותו בארץ" (בלי תיבת "לקראתו"). ובא' מכת"י רש"י שתח"י: באו לקראתו לחוצה לארץ. וראה לקמן הערה 7.

(4) בב"ר לפנינו איתא רק סיוס הענין "עולים אותם שליוו אותו בארץ ישראל ויורדים אלו שבחוצה לארץ". והגירסא שבכפנים היא בב"ר (פס"ח יח) הנדפס עם פי' יפה תואר (השלם). ובכ"ר הוצאת תיאודור-אלבק. יל"ש כאן עה"פ.

(5) ובתנחומא באבער וישב שם: שאין המלאכים המשמשיין בארץ ישראל משמשיין בחוצה לארץ ולא של חוצה לארץ בארץ ישראל.

(2) כדי שלא לאפוש במחלוקת אשר הרמב"ם לא ס"ל כהמאירי, אף שלדעת השאליות (שאלתא ק"ג) אף לשאר מצות מותר – ראה תוס' ע"ז יג, א: בכורות כט, א ד"ה היכי אזיל.

(3) ראה רמב"ן כאן "שעדיין לא הגיע יעקב לארץ ורחוק הי' משם כו". ברא"ם כאן דחה פירוש הרמב"ן וס"ל שהי' בא"י, אבל מהשקו"ט במפרשי רש"י (גו"א ועוד) מוכח שדעתם שזה הי' בחו"ל. וכן משמע בפרש"י ד"ה מחנים (ועד"ז בתנחומא שם) "שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן" ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. ודלא כבמדרש לקח טוב כאן "מחנה המלאכים שבאו עמו מחוץ לארץ ומחנה המלאכים שפגעו בו בכניסתו לארץ ישראל", וראה ס' זכרון על פרש"י "ופגעו בו וחזרו עמו". וצ"ע ביריעת שלמה (להמהרש"ל) סוף פרשתנו "כי מיד שעקר יעקב ממקומו לילך לביתו לא"י אז הלכו עמו מלאכים של א"י ופסקו ממנו מלאכי חו"ל". וראה המשך פירוש הגר"א (שהובא לקמן בפנים).

לקראת שבת

ב.

בגו"א (שם לב, ב6) כ' ליישב, דיציאת מלאכי א"י שבסוף הפרשה היתה "לקראתו לשמור אותו", היינו שהוא ע"מ לסייע בידו ולשומרו שלא ימנע מליכנס לא"י, דשמירה זו (ע"מ לסייעו ליכנס) ודאי מוטל על מלאכי א"י (משא"כ שמירת מלאכי חו"ל שליוהו עד בואו לא"י היתה רק "שלא יגיע לו נזק אחר", ואינה קשורה לכניסתו לארץ).

אמנם, תירוץ זה אינו מחוור, דכיון שאף כשנתקרב לא"י עדיין היתה הליכתו באותה הדרך שהלך בה ע"ע מחו"ל לא"י⁸, ובדרך זו הלא שמרוהו כבר מלאכי חו"ל מכל דבר, מפני מה הוצרך עתה לשמירה חדשה, הא מלאכי חו"ל ששומרים אותו בלאו הכי מכל דבר ודאי ישמרוהו מכל מניעה עד שיכנס לא"י. ולכך נראה להכריח דלא היתה זו לוי' לשם שמירה, רק הי' ענין של כבוד⁹ בלבד, שכיבדוהו מלאכי א"י בלוי'.

והדרא קושיין לדוכתא, מהו שיצאו מלאכי א"י לחו"ל (בדבר שאינו מוכרח כמו שמירה) רק מפני כבוד יעקב, נגד הכלל הנ"ל בחז"ל ד"אין יוצאים חוצה לארץ"¹⁰.

[וממה שרש"י לא הזיקק עצמו ליישב הסתירה בלשונותיו מריש הפרשה לסופה, אף שהקושיא לנגד העיניים היא עומדת, על כרחך צ"ל דקושיא מעיקרא ליתא, כמשי"ת].

ג.

סיק דמקום שיוצאין ע"מ ללות הנכנס לא חשיב יציאה מעיקרא
ואי"צ אפי' להיתר יציאה

ולזה נראה ליישב בדרך מחודשת, דשאני הליכת יעקב שבסוף הפרשה שהיא בגדר אחר לגמרי. דדוקא בהליכתו הראשונה שהיתה לצאת מא"י לחו"ל איכא להכלל הנ"ל

לרקיע ועל אותה שעה לפני שירדו מלאכי חו"ל, נאמר והנה ה' נצב עליו לשמור. (10) במשכיל לדוד לפרש"י שם (כ"ח, יב) מבאר למה לא ירדו תחלה מלאכי חו"ל ואח"כ יעלו מלאכי א"י "דכיון דמלאכי חו"ל גריעי ממלאכי א"י אין להם רשות להראות ממשלה לפניהם ברשותם ואם היו יורדין הי' נראה הוראת ממשלה שבאין ללות ולשמור ולכך עלו תחלה של א"י, משא"כ בסוף הפרשה "שהיו נמצאים שם ב' המחנות יחד . . מלאכי א"י דעדיפי יכולים להראות גדולה לפני אותם דחו"ל" (וראה עד"ת ת' הא' בנחלת יעקב לפרש"י סוף פרשתנו).

(6) וראה גם מ"ש בר"פ וישלח.
(7) להעיר מהגירסא בא' מכת"י רש"י (שתח"י) בסוף ד"ה מחנים "וישל א"י שבאו לקראתו כדי ללותו לארץ ישראל שילך בשלום".
(8) ראה ס' זכרון שהובא לעיל הערה 3.
(9) ראה דברי דוד (להט"ז) ריש פרשתנו (כח, יג). אמנם הוא פי' זה (גם) בהמלאכים ש"עולים ויורדים" (כח, יב) ש"לא הי' בשביל שמירה שהקב"ה שמרו כו' אלא הלווי' בשביל כבוד". אבל בגו"א, משכיל לדוד ועוד שם – שמה שה' נצב עליו לשמור הי' כי המלאכים של א"י עלו

לקראת שבת

יט

שאינן יוצאים מלאכי א"י, דכיון שביציאה מן הארץ עסקינן, א"א למלאכים הללו להיות שותפים ביציאה זו מן הארץ לחו"ל. משא"כ בסוף הפרשה, דמיירי בשיבת יעקב ע"מ ליכנס לארץ, יכלו (ואולי – הוכרחו) להצטרף עמו בכניסתו (ע"י שיצאו קמעא מן הארץ) ע"מ "ללותו לארץ", דיי"ל שבאופן זה לא הויה כלל בגדר דיציאה מן הארץ, דיציאה שע"מ ליכנס עמו לאו יציאה אקרי. ולכך אינו נגד הכלל הנ"ל, ואי"צ לטעם מיוחד להתיר יציאה זו.

ובזה מצינו ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל מעובדא דר' אסי, דהרמב"ם מיירי לענין יציאה שהיא מותרת, וזהו שכ' דיציאה לא הותרה אלא לג' דברים הנ"ל. משא"כ בהא דיוצא לקראת אביו ואמו אין אנו זקוקים להיתר, שנאמר שיציאה זו מותרת היא, דהיכא שיוצא ע"מ ללות אביו או אמו וליכנס עמהם לארץ לאו שמה יציאה, ואי"ז היתר יציאה לחו"ל רק אין עליו שם יציאה מעיקרא.

פירוש, דבג' דברים שמנה הרמב"ם, ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם, תכלית היציאה ומטרתה היא לעשות מצוות ופעולות בחו"ל (וע"פ רוב אינו לזמן קבוע ומוגבל¹¹), ושפיר יציאה לחו"ל שמה, ולכך הוא בגדר "היתר". משא"כ היציאה לקראת אביו ואמו הבאים לא"י, אינה יציאה ע"מ להיות מחוץ לארץ, רק היא יציאה שכל כוונתה היא בשביל ארץ ישראל (העלי' לא"י), ולכן אינו בגדר יציאה מעיקרא.

[ומה שיש להקשות בזה, דלכאורה קודם מ"ת לא היו כלל לדיני יציאה מן הארץ, כמשנ"ת במ"א בארוכה¹² דלשיטת רש"י בזמן האבות לא הי' שייך כלל גדר איסור יציאה¹³ כיון שעדיין לא נתקדשה אז הארץ להבדל משאר ארצות¹⁴, ואף לא הי' בה דין בעלות, ולכך לא מצינו שיזהרו האבות בזה אף שקיימו כל הדינים (ומה שכ' רש"י (תולדות כו, ב) גבי יצחק שנצטוה "אל תרד מצרימה" כיון ש"אתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"¹⁵, אינו מחמת שהחפצא דא"י היתה מובדלת אז בקדושתה, רק הוא מחמת¹⁶ שבארץ הי' שם שמים מורגל כפי הבריות ע"י אברהם, כמ"ש רש"י במ"א (ח"ש כו, ו), וא"כ, מ"ט גבי המלאכים כבר הי' לאיסור זה (והטעם הנ"ל שנזכר גבי יצחק לכאורה אינו במלאכים) –

14 ראה גם מלאכת הקודש (על פרש"י) פרשתנו כח, יב.

15 אבל זהו כלא במדרש (פס"ד, ג) "אף את אם יצאת לחוץ לארץ נפסלת".

16 ראה ג"כ לקמן הערה 18.

11 שלכן צ"ל בזה התנאי שע"מ לחזור לארץ כברמב"ם שם ותוס' ע"ז שם (ראה כס"מ לרמב"ם שם). ולהעיר מפרש"י ותוס' ר"י הזקן קידושין שם ד"ה נתרצית.

12 ראה לקו"ש חט"ו ע' 201 ואילך. וש"נ.

13 אבל ראה המקנה קידושין שם ד"ה אינו יודע.

לקראת שבת

יש לומר, דודאי בתוכנה ועניינה היתה א"י כבר מתחילתה "נחלת ה' מיוחדת לשמו" (ל' הרמב"ן בפ"י עה"ת אחרי יח, כה), ארץ ש"חפצי הבורא היו בה שהרי סולם (דחלום יעקב) שראשו מגיע השמימה הי' קבוע בה" (יראים השלם סי' תיג), וכשם ש"ביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה" (פרש"י פרשתנו כח, יט ד"ה וזה שער השמים) שהוא בתמידיות, כ"ה מעין זה בכל א"י. ורק שעדיין לא הוקבעה קדושה זו בגוף הארץ דלמטה, היינו שלא היתה קביעות הקדושה בהחפצא דא"י¹⁷, ולכך אצל האבות למטה לא הי' שייך האיסור, משא"כ במלאכים דלמעלה כבר הובדלה הארץ¹⁸].

(ונתעלה כליל) להוי' (למעלה) – אין חו"ל (למעלה) ובררך ממילא – למטה) ראוי' לו.

17) כמבואר בלקו"ש שם ע' 205 ואילך. ע"ש.
18) וי"ל כן גם בנוגע ליצחק שכיון שהי' עולה

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהררי"צ
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

חסיד יוצר סביבה

"ברור אצלי, דכשיהודי חסידי יושב בביהמ"ד ולומד או חוזר בע"פ חסידות ברבים, זוהי שמחה אצל זקני, והשמחה שלהם מספקת לו ולבני בניו רוב טוב בגשמיות וברוחניות"

להרגיש את הזולת

הכל תלוי ברצון, והעיקר בהרגש (געפיל). יש לך אדם אשר כל ענינו הוא רק לעצמו, וגם אם לומד לפעמים עם הזולת הרי זה גם כן לטובת עצמו, ויש אדם שיש לו הרגש טוב (א גוט'ן געפיל) והדבר שהוא טוב לו, חפץ להנות בו גם את חבירו.

ודבר זה הוא אחד מיסודי דרכי החסידות אשר הורו כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, והודו כ"ק אדמו"ר הרה"ק (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מליובאוויטש) זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הרבה לדבר אתי עמי בשבחן של העוסקים בלימוד חסידות ברבים, ויש לי הרבה רשימות וסיפורים בענין זה, פעם אמר לי בא מיר איז ברור אז א חסידעשער איד זיצט אין בית מדרש און לערנט אדער חזר'עט בע"פ א חסידות ברבים איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר אים און קינדס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות [=ברור אצלי, דכשיהודי חסידי יושב בביהמ"ד ולומד או חוזר בע"פ חסידות ברבים, זוהי שמחה אצל זקני, והשמחה שלהם מספקת לו ולבני בניו רוב טוב בגשמיות וברוחניות], וכמה פעמים התאונן שישנם בעלי צורה לעצמן וחסרים הרגש לעשות טובה

לזולתן, ופעמים הראה לי על אנשים בינונים בציור עצמן, אבער דאס זאיינען זיי מענטשן זיי האבין אחוש טוב זיי לערנען חסידות ברבים [= אבל באמת, מעלתם גדולה בכך שיש להם חוש טוב בחזרת חסידות ברבים].

מדוע צריכים אותך?

הוא היה אומר לי אז א חסיד מאכט אסביבה, און אויב ער מאכט ניט קיין סביבה, דארף ער גוט אטאפ טאן באי זיך אין פעקיל, ואס טוט זיך מיט עם אליין, אין דאס אליין (ואס ער מאכט ניט קיין סביבה) דארף אים צוברעכין וי אקינעלע, און פרעגין בא זיך ואס טו איך אויף דער ועלט [= חסיד יוצר סביבה, ובאם אינו יוצר סביבה, צריך הוא לפשפש בכליו, מה קורה עמו בעצמו. וזה גופא (שאינו יוצר סביבה) צריך לשבור את רוחו כקיסם, ועליו לשאול את עצמו מה אני עושה בכלל בעולם?], וסיים לי בהמעשה הידוע מא' החסידים הגדולים של רבינו הגדול שהי' מהמקורבים ביותר, ופעם בהיותו ביחידות שאלו רבינו בעניניו (כי ל"ע ירד אז מנכסיו) והתאונן והשיבו רבינו דוא זאגסט אלץ ואס דו דארפסט (דארפסט אפ צאלין חובות, דארפסט חתונה מאכין קינדער, דארפסט האבין אויף דער הוצאה) אויף ואס מי דארף דיך זאגסטו ניט [= אתה אומר מה הנך צריך (לשלם חובות, לחתן את הילדים, צריך שיהיה מהיכן להוציא זאת), אך על מה צריכים אותך אין אתה אומר], דיך דארפמען אז דו זאלסט מאכין ליכטיג דאין סביבה מיט תורה ועבודה שבלב, פרנסה און ואס דו דארפסט דאס דארף דער אויבערשטער ב"ה דיר געבין, טוט ואס דו דרפסט ועט השי"ת טון ואס ער דארף [= הנדרש ממך הוא להאיר את הסביבה עם תורה ועבודה שבלב, פרנסה וכל מה שהנך צריך, צריך הקב"ה לתת. עשה מה שנדרש ממך, והקב"ה יעשה את הנדרש ממנו], (ספור זה שמעתי מאתו כפי ששמעו בכמה נוסחאות, כי ענין זה הי' עם איזה חסידים בזמנים שונים).

(אג"ק ח"ב עמ' תקמ)

